

Drsný, skromný a silný Šulík

Po bohato ocenej, magickej *Záhrade* (5 Českých Levov), po lahodiacej *Krajinke* (ocenenia na viacerých festivaloch) a po poslednom dokumentárnom počine (*Klíč k určování trpaslíků* - ocenený napríklad Kristiánom) nakrútil (a spolu s Marekom Leščákom i napísal) Martin Šulík film o nezamestnaných ostravských robotníkoch. Namiesto okúzľujúcej „panny zázračnice“ (*Záhrada*) a romantického vidieku sledujeme drsných chlapov v industriálnom prostredí Ostravy - „regionu razoviteho“. Zasadnením do nemagickej reality, do mesta a do súčasnosti je asi najbližšie k Šulíkovmu staršiemu dielu *Všetko čo mám rád*.

Snečný štát si dal nálepku československý film a titulky sú dôsledne dvojjazyčné. Ťažiskoví autori s výnimkou strihača Jiřího Brožka a producenta Čestmíra Kopeckého sú slovenského pôvodu, herecké obsadenie je zmiešané, prevažne české a lokalitou je Ostrava. Toľko k národnosti snímku, prejdime k postavám.

Štvorica robotníkov - povedzme, že priateľov - príde o prácu pri masovom prepúšťaní. Slováč Tomáš (Ivan Martinka) má vďaka švagrovi z managementu firmy šancu dostať sa späť do fabriky. Ale nechce stratiť svoju hrdosť a nechať v tom svrabe kamarátov samotných. Spolu chcú dokázať, že sa nemusia nikomu doprosovať a postarajú sa o seba sami. Zoženú peniaze, kúpia si dodávku a snažia sa zarábať sťahovaním, výkupom starožitností, alebo akokoľvek sa podarí. Lenže moc sa nedarí. Ba naopak. Ich optimistický elán tvrdo dopadne na hubu a kamarátstvo začne škripať.

Snečný štát nesie podtitul „Hrdinovia robotníckej triedy“. Akýže sú to hrdinovia? Neospevovaní oddanými cititeľkami, bez ligotavého brnenia, ale so skutočnými existenciálnymi problémami, ktoré sa snažia riešiť, ale majú v tom smolu. Áno, hrdinovia môžu mať smolu. Napríklad im ukradnú auto - jediného chlebobarca. V ich svete nemusí byť vždy spravodlivosti učinené za dosť, a pretože i hrdinovia musia ukazovať „občanky“ hlúpym policajtom, zlodej utečie. A keď vezmú zákon do svojích rúk a snažia sa sami dolapiť zlodeja... zase im to nevyjde.

Je to sonda do nezdaru a problémov, na ktoré každý zo štvorice chlapov reaguje inak. Spoločne majú, že i hrdinovia robia chyby. Frajerský Vinco -ďalší Slováč - podobného veku ako Tomáš (tzn. počiatky stredných rokov) je v najľahšej situácii, pretože nemá deti, o ktoré by sa musel starať. Zväčša si nerobí ťažkú hlavu (ani natoľko aby odolal nevere so ženou kamaráta). Zamiluje sa do Evy (Lucie Žáčková), s ktorou začne žiť.

Hravý Karel (Oldřich Navrátil), ktorý je aspoň o dekádu starší má naproti tomu deti štyri a vcelku fungujúci vzťah s manželkou, ktorá síce neverí, že sa o ne dokáže postarať, ale má ho rada.

Prísny, autoritatívny Milan (Igor Bareš) sám vychováva, trochu neštandardne a nedostatočne, dospievajúceho syna Bandyho (Martin Jůza). Bandyho mama Vilma (Anna Šišková) s nimi nežije, občas pije a raz presne vystihne, že Bandy mu chýba matka a niekto, kto by mu naslúchal, ale prehliada do očí bijúcu skutočnosť, že by to mala byť (tiež) jej rola.

Hrdosti, ktorej má Evin bývalý (skvostný Csongor Kassai) akútny nedostatok (a to z neho robí nemožného gašpara) má Tomáš, až zbytočne veľa. To zosiluje jeho frustráciu zo zlyhania. I keď zostane bez práce, neurobí to, čo by bolo pre jeho dve deti najlepšie - neskloní hlavu a neprijme miesto od švagra (lebo by tak musel priznať svoj omyl a zlyhanie). Nedokáže sa vyrovnáť ani s tým, že jeho žena Marta (Petra Špalková) pracuje (a tým mu berie jeho „rodovú

rolu žiteľa“, ktorej si nevedel zastať). Keď treba Marta nemá problém nastúpiť i do zamestnania, v ktorom muí nosiť ponižujúce tričko s nápisom na prsiach, že patrí(a) šéfovi.. Problémom hrdinu Tomáša je zbytočná hrdosť (trochu etymologický paradox).

Otázka emancipácie sa týka i Karlovho manželstva. Jeho žena Tereza (Anna Cónová) leží po nehode v nemocnici a na neho tak pripadne úloha postarať sa o domácnosť (ktorej sa zhostí s hravou i keď trochu komickou dômyselnosťou). Pri návšteve mu Tereza vytýka, že chcela žiť iný život, že vzdelanie je jej ako domácej pani nanič. Karel sa narozdiel od Tomáša nad výtkou naozaj zamyslí (v zahĺbení v MHD i vtipne pozabudne na realitu). I preto štvorice partnerských vzťahoh jedine ten jeho pretrvá všetky problémy. Aj vďaka tomu, že Tereza je vyrovnaná, silná a trpezlivá žena. Narozdiel od Marty.

Z celkovo ťaživej atmosféry vybočuje záver filmu. Je zhusteným zobrazením charaterov i vzťahov a ich obratu k lepšiemu. Niekdajší tvrdý chlap Tomáš, prestal byť spupný a odovzdane sadí kvetinky. Milan, Karel i sprvu odmeraný Vinco namiesto doberania, pokľaknú na zem, zaboria ruky do hliny a pomáhajú. Bandy sa dištancuje a odbehne na trampolínu. Autoritatívny otec Milan ho najprv okrikuje, no vzápätí Bandyho postupne nasleduje aj Tomáš a ostatní. Nakoniec Bandy stojí na kraji a iba pozerá ako štyria dospelí chlapi poskakujú na detských trampolínach. Odložili vážnosť i nadutosť. Najprv sa zmierili s rukami v hline a teraz sa - v kontraste k predchádzajúcej tragike - tešia ako malé deti. Nadhľad a hravosť akútne potrebovali.

Martin Šulík sa vybral inou cestou ako tou, ktorú falošným mramorom vydláždil hollywoodsky kánon. Tak za prvé tu nie sú dve skupiny hlavných postáv: tie sympatické a tie zavrhnutiahodné. Chovanie všetkých, je vzhľadom na situáciu pochopiteľné. Nikde nie je to jednoznačné zlo, ktorému by sme mohli pripísať všetko nešťastie. Hrdinovia robotníckej triedy sú dobrí i zlí zároveň, filmári nespravili rozdelenie jasnou hrubou rovnou čiarou. Keď postavy chybujú, môžeme si povedať, že ten len nezvláda tlak, onen zas podľahol okamžiku a tak ďalej. Posudzovať vinu musí sám divák. A svoje sudy bude opakovne prehodnocovať.

Ďalšie vybočenie z konvencií: štýl je na hony vzdialený od okázalého spektaklu a bližšie má k akejsi fádnej obyčajnosti. Žiadna snaha byť honosný, či veľkolepý. Žiadne nešikovné napodobňovanie západného štýlu. Kamera ani strih nehrajú na efekt, ktorý by upozorňoval sám na seba. No i tak je *Slnečný štát* po celý čas zaujímavý a pútavý. Raz darmo, keď vie niekto dobre rozprávať nepotrebuje ani ohurovať efektnými, či lacnými figlami.

Film stojí na presvedčivo zahraných presvedčivých postavách. Sú to ľudia so skutočnými problémami, nie nedotesané figúrky ani neurotici, čo od dobroty nevedia, čo so sebou. Neriešia milostné banality ani pseudoproblémy, ale sú naozaj bez práce, bez peňazí a s rozpadávajúcimi sa vzťahmi.

Celý herecký ansámbl podáva vynikajúce, robustné výkony. Dokonca i tak bizarná postava akou je Evin bývalý „Mišáček“ je vďaka Csongorovi Kassaiovi do bodky uveriteľná. Za kameru sa postavil Šulíkov dvorný kameraman Martin Štrba. V jeho záberoch sú i polorozpadnuté doly pôvabné. Výrazný podiel na atmosfére snímku má ďalší Šulíkov stály spolupracovník Vlado Godár - autor osobitej hudby, ktorá tu síce nemá veľkú plochu, zväčša zaznie na začiatku scén, ale to jej neuberá na smutnoveselej pôsobivosti.

Autori i v prítomnosti našli dramatické situácie v pravom slova zmysle. V kontexte českej a slovenskej kinematografie je už len to výnimočný fakt. Ich filmové prerozprávania je pútavé a i v jednoduchosti má ohromnú silu. Všetky filmové profesie sú výborné a vyvážené. Autori si môžu pripravovať miesto na policičke pre Českého Leva.

Peter Jakuš